POEZIA LAMENTAȚIEI ŞI A REVOLTEI
The Poetry of Lamentation and Rebellion

Iulian BOLDEA[1]

Abstract

In its completeness, Octavian Goga's poetry is a symbolic and allegorical poetry, a poetry of lamentation and rebellion, with an eclectic mark, but also with liturgical inflections, ritualized in a mourning of metaphysical agreements. Through an ellegiac-Messianic scenography, as well as through an innovative prosody, Goga marked an important moment in the evolution of Romanian poetry, by form of lyricism that brings together Metaphysics and History, represented in a monographic pattern. Goga's verb has resonances of mourning, but also echoes heroic heroes, being born from mourning and rebellion, but also from the revelations of Messianism, of trust in a future able to put behind the passions.

Keywords: poetry, symbolic, lamentation, revolt, Messianism.

Într-o însemnare cu rost programatic, Octavian Goga încerca să clarifice relaţia dintre artă şi referenţialitate, dintre biografie şi operă. Opera este, zice poetul, adevărata biografie a scriitorului: „Arta e un duhovnic implacabil. Oricât am încerca să-i ascundem realitatea, ea ne smulge adevărul întreg. Oricât ne-am da silința – nu izbutim să ducem minciunile în templu… Ele rămân la poartă şi noi trecem pragul cu sufletul dezgolit… De aceea operele noastre sunt singurele biografii adevărate". Poezia lui Goga a avut parte, de-a lungul timpului, de o receptare critică fluctuantă, cu atitudini variate şi opinii contradictorii. Călinescu situează poezia lui Goga în descendenţă eminesciană: „După Eminescu şi Macedonski, Goga e întâiul poet mare din epoca modernă, sortit prin simplitatea aparentă a liricii lui să pătrundă tot mai adânc în sufletul mulţimii, poet naţional şi pur ca şi Eminescu". În perimetrul poeticii lui Goga, se exprimă năzuinţele neamului, iar opera - monografie a satului transilvănean – are ton de elegie metafizică şi istorică, timbrul suferinţei fiind accentuat de anii copilăriei, care au fixat în memoria poetului particularităţile existenţei rurale (cutume, folclor, istoria ca matcă şi axă ontologică, context şi aspiraţie socială), dar şi pregnanţa conceptului liric de destin, autohtonizat şi personalizat, recurent în lirica lui Goga, cu conotaţii şi efecte de dramatism şi tragism, cu precizarea că acest sentiment dens al destinului e concordant cu o viziune tragică asupra existenţei şi istoriei, completată cu ideea mesianică a încrederii în viitor. Alături de destin, în scenografia elegiei metafizice şi istorice a lui Goga e plasată „legea veche", „obiceiul pământului" care condensează experienţe colective arhaice şi precizează ideea de circumscriere solidară a aceluiaşi destin istoric. Ruptura de albia tradiţiei, de legea străveche, de tradiţie generează un acut sentiment al dezrădăcinării, al culpabilităţii, astfel

[1] Professor, PhD, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureş; Scientific Researcher, "Gh. Șincai" Institute of Research for the Humanities, Romanian Academy.

BDD-A28184 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 09:05:47 UTC)

încât opoziţia sat/oraş, precizează o altă antinomie, oprimare/ libertate, antinomie ce capătă accente existenţiale şi un sens moral.

Fundalul referenţial al poemelor (petreceri ritualice, figuri individualizate, scene ale colectivităţii) se integrează într-o reprezentare tipică, abia stilizată într-o dinamică a lirismului ce nu exclude un vag aer teatralizant. Sensurile solidarităţii conduc la modulaţii elegiace (duioşie, jale, plâns), dar şi la arpegii ale energiei şi dinamismului, poeziile lui Goga reflectând o structură dual: accente de elegie, jale şi plâns, în prima parte;tonalităţi de revoltă în a doua parte. De aici caracterizarea lirismului lui Goga sub spectrul unei „elegii eroice", cu unele incidenţe folclorice sub aspectul viziunii lirice, căci Goga asimilează atmosfera folclorică, rezumând starea de dor, învestită cu funcţii etico-estetice, după cum şi natura asimilează forme ale religiosului estetizat, alimentat de imaginarul demonicului romantic sau de revolta satanismului simbolist, dar şi de substratul arhaic sau de mesianismul ce exprimă, oarecum, şi coeziunea istorie-natură. Emblematice sunt poemele *Oltul* (comuniunea destinală neam-râu, în care biografia Oltului - umanizat, personificat, cu nuanţe metafizice - reface simbolic istoria poporului român), sau Clăcaşii, frescă dantescă a robiei ţărăneşti, colorată tragic şi mesianic.

Volumul *Din umbră zidurilor* (1913) e impregnat de subiectivitate, de relieful confesiv al versurilor - oftat intim „în umbra zidurilor" oraşului, cu inflexiuni sămănătoriste sau simboliste, Goga transformându-se tot mai mult într-un poet al propriilor frământări, eşecuri şi speranţe, cu sensibilitatea interiorizată, claustrată într-un univers citadin, dominat de imaginile amurgului şi de spectrul solitudinii. Mircea Zaciu subliniază, în legătură cu această etapă a liricii lui Goga faptul că „paralel cu Bacovia, rătăcind ca şi acela prin oraşul deşert, poetul are senzaţia acută a descompuneri şi pustiului (…), a trecerii irevocabile". Fiorul metafizic are suport concret, contopindu-se cu elementele naturii concrete, talentul lui Goga constând în capacitatea de a învesti detaliul cu energii semantice neaşteptate, într-un registru liric mesianic, de o gravitate solemnă.

Prin scenografia elegiac-mesianică, prin inovaţiile prozodice, Goga a marcat un moment important în evoluţia poeziei româneşti, într-o formă de lirism ce reuneşte metafizicul şi istoricul, reprezentate în tipar monografic, relevat chiar de poet: „Primul volum, pe care eu, dintr-un sentiment explicabil de modestie l-am intitulat *Poezii,* pe când trebuia să poarte titlul *Acasă* e monografia unui sat. Am luat toate figurile tipice ale satului şi le-am făcut să defileze înaintea mea (…) Era în intenţia mea să fie un fel de *Georgicon,* în care să se înseileze un fel de poezie largă, a tuturor îndeletnicirilor româneşti de la ţară". Această viziune monografică orientează însă atenţia cititorului mai mult spre conţinutul acestei poezii, fixând tipuri, teme, motive, eroi lirici şi ignorând substanţa intimă a lirismului lui Goga, aceea care conferă identitate ideatică şi estetică creaţiei sale. Poezie a ruralităţii dominate de instinct nostalgic, reprezentare a unei lumi bolnave de melancolie, lirica lui Goga a reprezentat, la începutul secolului XX, o „noutate de substanţă" (Ion Pop) dar şi un efort consistent de depăşire a epigonismului posteminescian, prin atenuarea retorismului, valorificarea tradiţiei, dar şi prin prelucrarea unor viziuni artistice derutante (paşoptism, prin ideologia mesianismului şi a revoltei, eminescianism, prin melancolia

BDD-A28184 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 09:05:47 UTC)

gravă şi sensibilitate simbolist-modernistă, prin desenul anxietăţii, nostalgie, poezia toamnei, motivul ploii etc.).

Disociind sensurile patriotismului, ideologia literară şi retorismul versurilor lui Goga, G. Călinescu afirmă că acesta e „poet naţional şi totodată pur ca şi Eminescu", subliniindu-se vizionarismul creaţiei lui Goga, însuşirile estetice fiind predominante, fiindcă, spune Călinescu, „jalea a rămas pură, desfăcută de conţinutul politic". Mircea Popa remarcă şi el simbolismul vizionar şi metafizic al poeziei lui Goga, creaţie ce „tinde să fie nu o frântură din plânsul celor mulţi, ci chiar *plânsul* însuşi, bocetul sfâşietor şi deznădăjduit al întregii umanităţi îndoliate".

Printr-o substanţială generalizare lirică, „jalea şi tânguirea devin expresii ale sentimentului unei tragedii colective, istorice" (D. Micu), iar poezia transgresează spaţiul social şi naţional, realizându-se o sinteză lirică metafizică, plasată într-o dimensiune estetică superioară, după cum observă G. Călinescu: „Şi Eminescu şi Goga cântă un inefabil de origine metafizică, o jale nemotivată, de popor străvechi, îmbătrânit în experienţa crudă a vieţii, ajuns la bocetul ritual, transmis fără explicarea sensului". Caracterul vizionar, dimensiunea mesianică, lamentările ritualizate, inflexiunile biblice sau liturgice, jalea, suferinţa, „visul neîmplinit", retorica sacerdoţiului, epifania mântuirii, aspectul alegoric şi simbolic al imaginilor, cultivarea aluziei şi sugestiei, expresia esoterică, sunt caracteristici ale poeziei lui Goga, remarcate cu claritate de E. Lovinescu: „Neputându-se exprima liber, el a trebuit să se retracteze adesea în formule vagi şi misterioase, ocolind cuvântul propriu, într-un amestec de bărbăţie şi de jelanie şi, mai ales, de vaticinaţie, vrednică de vechii profeţi în aşteptarea frenetică a mântuitorului, a dezrobitorului, ce va răzbuna milenara nedreptate". Tonul liturgic, atmosfera de solemnitate şi gravitate, toate acestea sunt rezultatul sintezei „tărâmului realului în sensul cel mai acut al cuvântului cu acela al istoriei şi al legendei. Pe aceste trei condiţii se află pentru Goga singura structură a sufletului românesc" (V. Râpeanu). Versurile lui Goga, „amestec de observaţie realistă şi de proiecţie simbolică" (E. Lovinescu) se identifică mesianic cu destinul celor mulţi, comunicând în mod direct drama celor anonimi configurând o sinteză de jale metafizică şi de energie concentrată, de lamentaţie şi vehemenţă, satul lui Goga fiind figurat, pe de o parte, ca realitate socială şi istorică determinată, dar şi ca un spaţiu metafizic, ce încorporează trăsături generice. Poezia lui Goga e, în esenţă, o poezie ce condensează, într-o formulă lirică inimitabilă, suferinţa neamului românesc, distilată până la dimensiunea metafizică.

Exemplară pentru poetica metaficicului elegiac este poezia *Rugăciune*, publicată pentru prima oară în revista „Luceafărul", nr. 17, din 1 septembrie 1905 şi reprodusă în volumul *Poezii* din 1905. Goga figurează aici, în versuri tulburătoare, dramatice, propria concepţie despre artă, dominată de imaginea simbolică a poetului perceput ca exponent al idealurilor colectivităţii, concepţie sintetizată şi de un fragment din *Mărturisiri literare* (1932): „Eu, graţie structurii mele sufleteşti, am crezut întotdeauna că scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte, un om care filtrează durerile poporului prin sufletul lui şi se transformă într-o

BDD-A28184 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 09:05:47 UTC)

trâmbiță de alarmă. Am văzut în scriitor un element dinamic, un răscolitor de mase, un revoltat… Am văzut în scriitor un semănător de credințe și un semănător de biruințe". Lirica lui Goga reunește protestul și fiorul tragic,poetul simțindu-se angrenat în istorie, în clipa prezentă, ca„exponent al simțirii colective" (Șerban Cioculescu). Debutul poeziei e reprezentat de o invocație către divinității prin care poetul, exponent al neamului său, caută să-și edifice destinul poetic prin exprimarea adevărurilor celor mulți, în versuri sonore, solemne și grave, impregnate de energia revoltei, în care răsună mesianismul și vizionarismul lui Goga. Făptura poetului trădează oboseala, neputința, dezorientarea într-o lume convulsivă, fără noimă, derutantă pentru simțuri și pentru gândire. Ființa supremă este implorată să-i „orânduie" cărarea poetului, să-i dea un sens în viață, să-i orienteze destinul, revendicându-se totodată puterea iubirii și forța urii, pentru izbăvirea de patimile individuației și pentru integrarea în aspirațiile mulțimii. Reiterarea până la obsesie a pronumelui personal de persoana I în diferite variante (eu, pe mine, mie) corelat cu pronumele personal de persoana a doua și cu recurența vocativelor și a verbelor la imperativ – toate acestea au capacitatea de a augmenta forța expresivă confesiunii, implorarea patetică dându-i posibilitatea poetului să-și plasticizeze crezul artistic și idealul de viață: „Rătăcitor, cu ochii tulburi,/ Cu trupul istovit de cale,/ Eu cad neputincios, stăpâne,/ În fața strălucirii tale./ În drum mi se desfac prăpăstii,/ Și-n negură se-mbracă zarea,/ Eu în genunchi spre tine caut:/ Părinte, -orânduie-mi cărarea!// În pieptul zbuciumat de doruri/ Eu simt ispitele cum sapă,/ Cum vor să-mi tulbure izvorul/ Din care sufletu-mi s-adapă./ Din valul lumii lor mă smulge/ Și cu povața ta-nțeleaptă,/ În veci spre cei rămași în urmă,/ Tu, Doamne, văzul meu îndreaptă".

Patimile, rătăcirile, ispitele de orice fel reprezintă, pentru Goga, părți componente ale unui traseu inițiatic pe care poetul trebuie să-l parcurgă pentru a-și atinge aspirația primordială, aceea de a exprima voința, idealurile, suferințele semenilor săi, într-o notă profetică, cum observă I. Negoițescu: „Profetul care se rostește în poezia lui Goga se conformează aproape întru totul modelului biblic: un intermediar între Dumnezeu și poporul căruia acest vizionar înfricoșător îi aparține, misiunea sa fiind personală și neprofesională. Nu poetul ca poet vaticinează în strofele lui grele și fluide ca apele ce cad pe cataractă, ci tocmai poetul acesta, anume convocat de divinitate, purtător al unei sarcini transcendente, al unui mesaj divin". Starea de grație presupune purificare prin suferință, dar și abandonarea tentațiilor confesiunii, frământărilor intime, pentru ca, prin amplificare afectivă, cântul poetic să circumscrie bucurii și suferințe, farmecul simplu al firii și revelațiile de nepătruns ale transcendentului: „Dezleagă minții mele taina/ Și legea farmecelor firii,/ Sădește-n brațul meu de-a pururi/ Tăria urii și-a iubirii./ Dă-mi cântecul și dă-mi lumina/ Și zvonul firii-ndrăgostite,/ Dă-i raza soarelui de vară/ Pleoapei mele ostenite.// Alungă patimile mele,/ Pe veci strigarea lor o frânge,/ Și de durerea altor inimi/ Învață-mă pe mine-a plânge./ Nu rostul meu, de-a pururi pradă/ Ursitei maștere și rele,/ Ci jalea unei lumi, părinte,/ Să plângă-n lacrimile mele".

În viziunea lui Octavian Goga actul poetic nu se rezumă la expunerea în gamă minoră, limitată a convulsiilor subiectivității, ci trebuie să însemne o transfigurare în verb

BDD-A28184 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 09:05:47 UTC)

a năzuinţelor unei colectivităţi sociale şi naţionale. Finalul poeziei reprezintă înscenarea unui tablou grandios, sugestiv, ce poartă amprenta unui lexic evocator şi plastic, prin care se exprimă revolta şi mesianismul, în cuvinte ce poartă încrustată în fibra lor semantică sentimentul revoltei şi al suferinţei condensate, protestul şi reculegerea (vifor, urlă, gem, furtună, fulgere albastre etc.). E condensată aici, în imagini vibrante, concepţia lui Goga despre artist, perceput ca *poeta vates*, ca apostol al neamului, vizionar şi deschizător de drumuri: „Dă-mi tot amarul, toată truda/ Atâtor doruri fără leacuri,/ Dă-mi viforul în care urlă/ Şi gem robiile de veacuri./ De mult gem umiliţii-n umbră,/ Cu umeri gârbovi de povară…/ Durerea lor înfricoşată/ În inimă tu mi-o coboară.// În suflet seamănă-mi furtună,/ Să-l simt în matca-i cum se zbate,/ Cum tot amarul se revarsă/ Pe strunele înfiorate;/ Şi cum sub bolta lui aprinsă,/ În smalţ de fulgere albastre,/ Încheagă-şi glasul de aramă:/ *Cântarea pătimirii noastre*". Construcţie metaforică în care se regăseşte crezul artistic al lui Goga, cu verb energic şi răscolitor, într-o tonalitate dramatică, cu un lexic restrâns, concentrat asupra unor cuvinte sugestiv-evocatoare, de intensă vibraţie afectivă (*jale, plânge, amar, furtună, fire, cântec*) cuvinte care converg spre ideea suferinţei şi a vaticinaţiei. Din punct de vedere prozodic, se regăseşte octava de opt/ nouă silabe şi un ritm ce îmbină iambul cu peonul. Fraza poetică este amplă, adecvată pentru modularea poeziei în registru oracular şi pentru o anume regularitate de tonalitate şi de viziune.

O altă poezie semnificativă pentru lirica lui Goga,*Dimineaţa*, a fost publicată în volumul *Poezii* din 1905. Poezia lui Octavian Goga se regăseşte la cumpăna dintre temporalitate şi atemporalitate, exprimând o stare de spirit, de revoltă şi de jale, generată de un context istoric dat. Cu toate acestea, jalea, suferinţa, pătimirea îşi revendică unele conotaţii metafizice, fiind sublimate, prin plasarea într-un plan nuanţat, simbolic, metafizic, în metafora alegoric-oraculară. G. Călinescu se referă, de altfel, la un anumit „ermetism" al poetului: „Ţara pe care o înfăţişează această poezie are un vădit aer hermetic. E un Purgatoriu în care se petrec evenimente procesionale, în care lumea jeleşte misterios, împinsă de o putere nerevelabilă, cu sentimentul unei catastrofe universale". Limbajul poetic, nuanţat, cu modulări de litanie, grav şi solemn are o sugestie de perenitate, cum remarcă Mircea Scarlat: „Prin Octavian Goga, poezia română pare a intra în intemporal. Nouă faţă de limba lui Conachi, dar veche faţă de cea a lui Eminescu, rostirea lui Goga pare a fi contemporană şi cu noi şi cu Dosoftei! Este în ea un farmec şi, deopotrivă, o largă accesibilitate, greu de întâlnit la alţi mânuitori ai versului românesc. Sugestia profundă pe care o oferă este aceea de *perenitate*. Limbajul poetic al lui Goga nu este, desigur, un miracol, explicându-se prin originala selecţie operată între elementele unui grai milenar (…). Graiul este însă, la Goga, mai mult decât un instrument de comunicare: este o voce supraindividuală, tutelând comportamentul indivizilor şi stabilindu-le locul în lume".

Verbul lui Goga are rezonanţe de bocet, dar şi ecouri ale odei eroice, el născându-se din jale şi din revoltă,dar şi din revelaţiile mesianismului, ale încrederii într-un viitor mântuitor de patimi. Volumul *Poezii* (1905) reprezintă, în viziunea lui V. Fanache „un moment de evidentă mutaţie estetică, grefată pe încrederea în evoluţia condiţiei umane şi

BDD-A28184 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 09:05:47 UTC)

vehiculată de un limbaj profetic. E cântecul unui vizionar încălzit de razele unei umanităţi deocamdată ideale, dar a cărei apariţie implacabilă, asemenea astrelor, neabătute în drumul lor, nu presupune dubiul. Dorurile, atmosfera cernită, tonalitatea de bocet, cu un cuvânt «pătimirea» aproape ireală degajată de o bună parte a versurilor, imaginează o vârstă tragică, am zice a nenorocului, care însă nu se confundă cu sfârşitul". Poezia *Dimineaţa* are, în prima sa parte, expresivitatea unui pastel, al unei naturi solemne, de o grandoare gravă, unde elementele cadrului sunt parcă imuabile, fixate în tipare arhaice, respirând taina gravă a propriei existenţe. Impresia de imobilitate a unei lumi ce se conturează treptat, ieşind parcă din haosul nopţii, este amplificată şi de sugestia somnolenței de care firea e cuprinsă în acest moment al zilei. Poetul surprinde dimineaţa, momentul zilei în care lumina nu s-a desfăcut încă de întuneric, în care formele sunt încă indistincte, iar contururile sunt nedesăvârşite. Momentul matinalităţii este un moment al expansiunii vitaliste, al prospeţimii şi suavităţii, în care fiinţele şi lucrurile au desenul formelor limpede, iar spaţiul e parcă fluid, lipsit de pondere, imaterial. Simţurilor le e promisă astfel o realitate cu contur imprecis, de o neprihană extatică, în care departele şi aproapele se îngemănează.

Somnul elementelor ce stăpâneşte firea e sugerat în versuri de mare claritate. Axa imagistică ce structurează viziunea poetică, în primele două strofe, e una ascensională; se porneşte de la teluric, elementar, fenomenal, spre înalt, spre spaţiul celest, transcendent: „Cu grele răsuflete apele dorm,/ Pe lanuri dorm spicele grele,/ Asupra pădurii veghează de sus/ Cetatea eternelor stele./ Luceafărul bolnav din lumea de'ngheţ,/ Clipeşte din gene molatic,/ Când dorul pribeag de pe-o creastă de ulm/ Şi-l geme porumbul sălbatic…// Şi dorul în gemet se'nalţă la cer/ Câmpii de îngheţ să-nfioare;/ Luceafărul simte văpaia arzând/ Şi tremură bietul şi moare./ Cu ochii plânşi stelele toate se duc/ Pe patul de nori să se culce;/ Din dragostea stinsă în neguri de zări/ Lin picură liniştea dulce".Poetul nu celebrează natura elementară, indiferentă la destinul uman, retrasă în sine, ci una care se deschide fiinţei umane, îi cunoaşte dorurile şi aspiraţiile, se află, cu alte cuvinte, într-o stare de comuniune totală cu făptura umană. Elementele naturii sunt cele care conservă misterele vieţii şi ale morţii, tainele cosmosului ascunse în amprenta lucrurilor efemere. Câmpia, lanurile, stelele, râul, pădurea – sunt elemente referenţiale ale cadrului natural ce configurează o ambianţă protectoare, potenţând sentimentul jalei şi al revoltei şi ritmând existenţa umană conform unor legi şi datini ancestrale. Realitatea şi mitul, elementarul şi fabulosul se contopesc în acest peisaj cu structură elegiac-feerică. Doina este glasul naturii, o natură melancolică, tristă, ce-şi încorporează în propriile sale armonii arpegiile sufletului omenesc. Între fire şi fiinţa umană e, astfel, armonie, simbioză benefică, tulburătoare şi gravă: „În taina tăcerii porneşte-se vânt/ Să mângâie trestia-n vale,/ Pe-ascuns o sărută, dar dragostea lui/ O văd licuricii din cale./ Şi-o spun licuricii la frunze de soc/ Şi socul pădurii o spune,/ Şi frunzele toate grăbite tresar/ Şi'ncepe pădurea să sune.// Se duce iar vântul, pribeagul drumeţ,/ Sfios fâlfâinf din aripă,/ Din doru-i nestins şi-n veci călător/ O doină domol se-'nfiripă./ Şi doina o cântă alunii din crâng/ Şi-o tremură-n murmur izvorul,/ Şi doina trezeşte şi turma din deal/ Şi turma trezeşte păstorul". Ultima parte a poeziei energiile semantice ale lirismului glisează dinspre pastel spre oda solemnă, cu

BDD-A28184 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 09:05:47 UTC)

amprentă mesianică, în care gravitatea ceremonioasă e proiectată spre revelațiile firii. Încrederea în viitor, profetismul sunt stări de spirit ce se leagă de tectonica unei naturi ce ştie să-şi moduleze energiile vitale în funcţie de dispoziţia făpturilor umane: „Din fundul de peşteri vin umbre şirag/ Şi-ascultă durerea cântării,/ De patima doinei şi umbrele mor,/ Cu lacrimi plâng genele zării,/ Şi doina se zbate şi frunzele plâng/ Şi codrul prelung se'nfioară,/ Când iată, prin neguri cu sârg străbătând,/ O rază solie pogoară:// Deschideţi larg poarta, cărunţilor brazi,/ Să vie'mpăratul măririi,/ Să mângâie jalea nestinsului dor,/ Să-mpace durerile firii…".

Viziunea istorizantă este aproape cu totul absentă în *Dimineața*. De aici decurge atemporalitatea, elementele aşezate sub semnul eternului, reculegerea şi dinamica mesianicului, gravitatea şi sugestia forţei elementare. Acordul dintre ființa umană şi natură este deplin, poetul oferindu-ne sugestia unor taine de nepătruns şi a unor sentimente de o adâncime nebănuită. Elogiul firii se împleteşte cu expresia suferinței umane şi, în cele din urmă, cu profetismul clamat cu o delicateţe liturgică. Lirismul lui Goga este, în această poezie, alegoric,abstras din datele empirice, recules şi vizionar, într-o expresie ce sugerează vechime imemorială, taine ancestrale ale lumii şi a murmurului elementelor ascunse în întruchipările arhetipale ale lumii. Structura poetică şi afectivă a lui Octavian Goga e înscrisă în orizontul unui gest de comuniune cu suferințele şi umilințele celor mulți. Poetul îşi cenzurează oarecum tribulaţiile eului individual, regăsindu-se în eul amplu al colectivității, în repertoriul aspiraţiilor neamului din care face parte, astfel încât vocea poetului este din ce în ce mai mult una ce are rezonanțe mesianice şi accente de jale ori de răzvrătire. Atmosfera specifică poeziei lui Goga este una de suferinţă distilată în cântec, de jale transpusă în gest ritualic, de eden pierdut în care se mai regăsesc doar irizări disparate ale amintirii reliefului unei lumi mitice. Starea paradisiacă a unui timp al începuturilor (*illotempore*) s-a preschimbat timp cu palori infernale, lumina raiului a căpătat irizări dantești, în timp ce lucrurile şi ființele stau sub semnul damnării şi al unei claustrări tragice în propriul univers constrângător. Amestec de elegie şi de energie a revoltei, poezia lui Goga transfigurează, în substanța sa intimă, relieful satului românesc transilvănean, în datele sale generice, cu figuri exemplare şi cu destine reliefate extrem de plastic.

Poezia *Apostolul* se înscrie în datele esențiale ale viziunii estetice şi etice a lui Goga. Regăsim aici sentimentul naturii, aflată în strictă comuniune cu suferințele semenilor, e prezent şi mesianismul funciar al poetului, dar şi retorica revoltei, sublimată în câteva gesturi, contrasă în reprezentări simbolice. Prima strofă are rolul de a desemna decorul în care se integrează, cu naturaleţe, cu gesturi naive şi domoale, figura „apostolului". Peisajul e construit în peniță fragilă, cu tuşe delicate şi un desen esențializat,pur, din specia inefabilului. Elementele de decor, minimale, imprimă spațiului un aspect de sacralitate difuză, ce restituie lucrurilor un contur mitic. Nimic distonant în această atmosferă de pace, de împăcare, de seninătate sublimă în care razele soarelui se sting domol, iar „zvonul din dumbravă" conteneşte. Poetul pune în scenă, prin acest decupaj descriptiv al armoniei unei lumi revolute, cu sunete ce reverberează în tonuri minore şi cu gesturi fragile, un ceremonial al celebrării trecutului şi în acelaşi timp, un scenariu al suferințelor ce vor fi

BDD-A28184 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 09:05:47 UTC)

evocate de „apostol”. Natura, aflată la ceas de vrajă, de sfinţenie şi mister, sumar schiţată, îşi conservă, totuşi, rostul de determinare a datelor unui peisaj specific, particular în esenţialitatea lui: satul transilvănean. La efectul de particularizare a datelor peisajului contribuie cuvinte de aspect popular şi regional („vecernie”, „căpiţă”, „podmol”, „frăgar”), inserate armonios în structura scenariului liric: „Ca o vecernie domoală/ Se stinge zvonul din dumbravă,/ Pleoapa soarele-şi închide/ Sus, pe-o căpiţă de otavă./ Norodul a cuprins podmolul/ Lângă frăgarul din uliţă -/ De cârjă sprijinit răsare/ Bătrânul preot la uliţă”.

Este figurat cu acurateţe şi pregnanţă portretul liric al „apostolului”, „bătrânul preot”, un adevărat „luminător” al satului, un exponent al celor mulţi şi umili şi, totodată, un vestitor al „unei vremi ce va să vie”. Portretul apostolului are tectonică dual㠓rezonanţa evocativă a frazei lirice se împleteşte cu elemente de reprezentativitate empirică. În făptura preotului „albit de zile negre” se regăseşte suferinţa concentrată într-o existenţă umană exponenţială pentru colectivitatea satului („Moşneag albit de zile negre,/ Aşa îl pomenise satul,/ Pe pieptărelul lui de lână/ Purtând un ban de la-mpăratul./ Domol, în mijloc se aşază/, Şi sprijinind încet toiagul,/ Clipind din genele cărunte,/ Începe-a povesti moşneagul”). Preotul, cel care dă glas durerilor şi umilinţelor celor mulţi, are, dincolo de blândeţe, dârzenia unui martor, a unei fiinţe care trebuie să depună mărturie despre trecut şi să orienteze conştiinţele spre un viitor luminos, întreţinând cultul strămoşilor şi al speranţei în inimile semenilor săi. „Povestea” preotului epopeea suferinţelor şi a umilinţelor, e povestea unor vremuri tulburi şi fără de speranţă, a unei robii de veacuri, în timp ce imaginile evocatoare ale preotului sunt cele ale unui propovăduitor pentru cauza neamului său, în vorbe tulburătoare, ce întreţin în conştiinţa ascultătorilor sentimente de revoltă sau nevoia, irepresibilă, de dreptate. Se regăsesc, în textul poeziei, ecouri din lirica populară, inflexiuni eminesciene, reunite într-o textură sonoră inedită, ce legitimează poetica lamentaţiei şi a revoltei a lui Goga: „Întreg poporul ia aminte,/ Ascultă jalnica poveste,/ Şi fusul se opreşte-n mâna/ Înduioşatelor neveste./ Moşnegii toţi fărâmă lacrimi/ Cu genele tremurătoare,/ Aprinşi, feciorii strâng prăseaua/ Cuţitului din cingătoare// Atâtea patimi plâng în glasul/ Cuvântătorului părinte,/ Şi-atâta dor aprind în inimi/ De clipa răzbunării sfinte./ Bătrânul mag înalţă fruntea,/ Ce sfânt e graiul gurii sale:/ Din el va lumina norocul/ Acestui neam sfârşit de jale!”.

Între cuvintele de lamentaţie, revoltă şi răzbunare ale preotului şi glasul naturii se stabileşte un acord deplin. Natura, cu dominantele ei simbolice, participă la suferinţele condensate în litania preotului, le atribuie un accent nou, le amplifică dimensiunile şi reflexele ontologice. Tragismul oamenilor e în concordanţă cu dramatismul cadrului natural, care se încordează pentru a duce „cerului cuvântul”. Cu alte cuvinte, natura e o cutie de rezonanţă a trăirilor umane: „Acelaşi dor tresare-n piepturi/ Când glasul strigător răsună,/ Şi geamăt înfioară firea/ Prelung şi greu, ca o furtună./ Frăgarul îşi îndoaie coapsa,/ Iar de prin văi purcede vântul,/ Prin largul albelor văzduhuri,/ Să ducă cerului cuvântul”. Strofa finală a poeziei sacralizează, într-un fel, figura preotului, într-o apoteoză la care peisajul atins de înfiorări de taină participă din plin. Se simte aici darul poetului de

BDD-A28184 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 09:05:47 UTC)

a-şi doza efectele dramatice, de a contopi în vers solemnitate, grandios şi patetism. Atmosfera circumscrie sublimitatea înălţării, legitimarea figurii preotului cu aura sfinţeniei, în cuvinte apoteotice: „Din cetăţuia strălucirii/ Coboară razele de lună,/ Pe-argintul frunţii lui boltite/ Din aur împletesc cunună./ Cuvine-se hirotonirea/ Cu harul cerurilor ţie,/ Drept-vestitorule apostol/ Al unei vremi ce va să vie!". Reflex al devoţiunii poetului faţă de cei mulţi şi umili, al ataşamentului faţă de idealurile neamului, poezia *Apostolul* e un portretul liric şi simbolic al unei figuri emblematice pentru satul românesc. Expozitivă, cu retorismul sublimat în sugestie, viziunea oscilează între celebrare şi vaticinaţie, vocaţia „apostolului" fiind aceea de a întreţine un cult al trecutului şi al tradiţiilor seculare, dar, în acelaşi timp şi de a conserva în sufletele şi conştiinţele semenilor săi speranţa, aspiraţia spre o lume mai bună. Viziunea dramatică a poeziei, tragismul, suferinţa sunt compensate de accentul mesianic şi apoteotic din final. În întregul ei, poezia lui Octavian Goga este o poezie simbolică şi alegorică, o poezie a lamentaţiei şi revoltei,cu timbru elegiac, dar şi cu inflexiuni liturgice, ritualizate în bocetul cu acorduri metafizice.

Bibliografie critică selectivă

Ion Dodu Bălan, *Octavian* Goga, Editura Minerva, Bucureşti, 1975; Iulian Boldea, *Simbolism, modernism, tradiţionalism, avangardă*, Editura Aula, Braşov, 2002; G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, Bucureşti, 1982; V. Fanache, *Eseuri despre vârstele poeziei*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1990; Gheorghe Grigurcu, *De la Mihai Eminescu la Nicolae Labi,* Editura Minerva, Bucureşti, 1989; Mircea Goga, *Mesianismul lui Octavian Goga*, Editura Niculescu, Bucureşti, 2008; Ilie Guţan, *Octavian Goga – Argumentul* operei, Editura Minerva, Bucureşti, 1985; Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii* române, Editura Paralela 45, Piteşti, 2008; I. Negoiţescu, *Istoria literaturii române,* Editura Minerva, Bucureşti, 1991; Dim. Păcurariu, *Scriitori şi direcţii literare*, Editura Albatros, Bucureşti, 1984; Ion Pop, *Recapitulări*, EDP, Bucureşti, 1995; Mircea Popa, *Octavian Goga între colectivitate şi solitudine*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981; Vladimir Streinu, *Poezie şi poeţi români*, Editura Minerva, Bucureşti, 1983; Elena Tacciu, *Romantismul românesc,* II, Editura Minerva, Bucureşti, 1985; Constantin Trandafir, *Dinamica valorilor literare,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1983;Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, Editura Minerva*,* Bucureşti, 1988; Mircea Zaciu, *Viaticum*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1983.

BDD-A28184 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.25 (2026-11-08 09:05:47 UTC)